

'Respect ligt niet vast in wetten en regels'

008914

'Het multiculturele drama mag niet over de ruggen van de vrouwen worden uitgevochten. Daar lijkt het momenteel echter wel op. Vrouwen worden weer het kind van de rekening'. GroenLinks-Kamerlid Farah Karimi praat over multicultureel Nederland en vrouwenemancipatie.

door
Rob Goor

"Ik ben nu dertien jaar in Nederland. Mijn beeld van Nederland, toen, was een heel open, tolerante samenleving. Een liberaal-progressief land dat open stond voor nieuwkomers. Ik had ook een positief beeld van de mensen. Aan mijn eerste aanraking met Nederland bewaar ik alleen positieve herinneringen. Inmiddels is alles veranderd. Mijn eigen beeld van Nederland en de samenleving zelf, zoals die zich heeft ontwikkeld. De verdraagzaamheid is steeds minder geworden. Daar zijn we het afgelopen jaar natuurlijk ook in politieke termen enorm mee geconfronteerd. Maar je ziet het bijvoorbeeld aan hoe er nu met asielzoekers en migranten wordt omgegaan. Dat is in die jaren echt dramatisch veranderd; helaas. Ik heb een Amerikaanse vriendin die getrouwd is met een Nederlander van Iraanse afkomst. Zij kreeg twee jaar lang geen verblijfsvergunning, ondanks het feit dat daarover een verdrag met de Verenigde Staten bestaat. Maar zij werd niet eens op haar rechten gewezen. Het is ongelofelijk dat het ontmoedigingsbeleid al zo ver is doorgeschoten.

De verandering van de samenleving is nog meer manifest in de benadering van asielzoekers, vluchtelingen en mensen die hier komen in het kader van gezinsvorming- of hereniging. Het idee is niet meer dat mensen welkom zijn. Het leidende principe in het vluchtelingenbeleid is nu: hoe zorgen we ervoor dat mensen hier niet binnenkomen? En dat beleid is geslaagd. Er komen nauwelijks meer asielzoekers naar Nederland.

De prijs die hiervoor wordt betaald is ontzettend hoog. Het gaat om beleidsmaatregelen waarvan ik durf te zeggen dat ze grenzen aan schendingen van mensenrechten. Gezinnen met kinderen die op straat worden gezet. Zonder onderdak. De regering zegt dat ze zijn uitgeprocedeerd en terug moeten naar hun land. Maar soms kunnen die mensen helemaal niet terug, ook als ze dat zouden willen, omdat bijvoorbeeld de overheid van hun land niet meewerkt. En dan staan ze op straat. Dan schaam ik me om tegen mijn zoon te zeggen: dit is het land waarin wij leven, waar we de kinderen op straat zetten.

Verdeling

Mijn stelling, die ik gisteren ook in mijn co-referaat tijdens de Aletta Jacobs Lezing heb verdedigd, is dat het multiculturele drama niet over de ruggen van de vrouwen mag worden uitgevochten. De problemen van emancipatie van al-

lochtone vrouwen en integratie in onze multiculturele samenleving zijn niet zomaar terug te voeren tot culturele of religieuze oorzaken. Bij zo'n verdeling denkt u waarschijnlijk vooral aan eerste generatie Turkse en Marokkaanse vrouwen. Maar de emancipatievraagstukken van bijvoorbeeld Surinamers en Antillianen zijn heel anders dan die van mensen uit Turkije en Marokko of uit het voormalige Joegoslavië. Je kunt 'de allochtone vrouw' dus niet als één grote groep zien. Dat is een van de problemen. Voor de Turkse en Marokkaanse gezinnen die hier zijn gekomen, speelt denk ik de sociaal-economische achtergrond een net zo'n grote rol als de culturele en religieuze achtergrond.

Gaandeweg zie je nu, ook door de internationale ontwikkelingen, een verscherpte tegenstelling tussen moslims en niet-moslims. De eigen cultureel-religieuze achtergrond wordt ook voor tweede en derde generatie allochtone jongeren belangrijk. Ondanks het feit dat velen van hen sociaal-economisch in de middenklasse terecht zijn gekomen, vertonen zij een heel conservatief gedrag. Dat is eigenlijk cultureel conservatisme. Kijk maar naar de AEL, die heeft een heel cultureel-conservatief programma.

Hoe komt dit? Ik heb er twee verklaringen voor. Ten eerste is migratie per definitie conserverend. Zeker als je met een sociaal-economisch laag niveau naar Nederland komt, ga je de normen en waarden van je eigen land koesteren, meer dan je in je eigen vaderland zou doen. Dat is heel menselijk, heel normaal. Migranten zijn zo bang om hun eigen identiteit kwijt te raken. Dus houden ze sterk vast aan dingen die in hun vaderland al lang verleden tijd zijn, gewoonten ook waar niemand zich daar meer aan houdt.

Ten tweede is er het toelatingsbeleid waar ik het net al over had. Zelfs mensen die al lang hier zijn krijgen het gevoel dat ze niet welkom zijn. Daardoor wordt de afstand tussen Nederlanders en allochtonen alleen maar groter. Zodat zelfs kinderen die hier opgroeien, jongeren die niets anders kennen dan Nederland, door het feit dat ze worden afgewezen het gevoel krijgen dat ze toch anders zijn. En dan gaan ze op zoek naar waar ze dan wel bij horen. Op zoek naar een eigen identiteit komen ze dan al snel terecht bij de islam. Ik ken voorbeelden uit mijn eigen kring van ouders die bijvoorbeeld in Iran tegen het islamitische regime hebben gevochten. Zij zijn verklaarde atheïsten en hun kinderen zijn ineens moslim geworden. Dat is voor hen ongelofelijk zwaar. Ze vragen zich af wat ze fout hebben gedaan. Maar de samenleving maakt dat deze jon-

geren ineens behoefte hebben een eigen identiteit te ontwikkelen. Waar halen ze die vandaan? Internet, propaganda. Daar maak ik me zorgen over.

Juist voor jonge vrouwen geldt dat zij heel sterk te maken krijgen met de conservatieve normen en waarden. In heel veel samenlevingen definieert het conservatisme zich via het gedrag van de vrouw. Dat is gewoon zo. Welk gedrag je vrouwen toedicht - wat is acceptabel en wat niet - is vaak cultureel gezien de graadmeter waar je als vrouw staat, of je modern bent of niet. Doe je bijvoorbeeld een vrije partnerkeuze of doe je wat je ouders tegen je zeggen? Ben je geëmancipeerd of niet?

Hoofddoekje

De kwestie van het hoofddoekje ligt wel genuanceerd. Er is vrijheid van religie. Dat is een mensenrecht. Ik wil niet tornen aan godsdienstvrijheid. Ik zal me wel altijd verzetten tegen de gewelddadige politieke islam. Dat is een ander verhaal. Maar als vrouwen een beroep op godsdienstvrijheid doen en hun hoofd willen bedekken, net zoals dat bij andere godsdiensten voorkomt, dan heb ik daar respect voor.

Voor veel vrouwen is het dragen van een hoofddoek echter een vorm van protest. Zoals ik eerder zei, als mensen worden afgewezen en een beroep doen op iets ei-

gens als bijvoorbeeld de islam, dan willen ze dat ook laten zien.

Iets anders is dat in veel traditionele en religieuze gezinnen meisjes alleen naar buiten mogen, naar school of college, als ze zich aan de hoofddoek houden. Dat werkt daarom in hun emancipatieproces als een springplank. Ze hebben die hoofddoek nodig om te kunnen gaan studeren. Dus ik zou dat vrouwen niet willen ontnemen.

Punt is wel: waar trek je de grens? Ik word depressief, bijvoorbeeld in Pakistan of Afghanistan, als ik die burqa's zie. Die mensen worden gezichtsloos gemaakt. Zo mensonterend. Voor mij is dat niet meer een symbool van protest, van zelfbewustzijn. Daar houdt het voor mij dus op.

De kern van de emancipatie, vind ik persoonlijk, is in hoeverre je autonoom bent in al je keuzen. Het gaat er niet om of je terugvalt op het verleden of juist een sprong vooruit maakt, het gaat er om dat je bewust een keuze kunt maken. Bewust ook in die zin dat je de consequenties ervan weet, en gaat dragen.

Discriminatie

Mijn zoon is hier in Nederland opgegroeid. Hij heeft alleen maar op groterdeels witte scholen gezeten, maar als jongere werd hij later geconfronteerd met discriminatie, net als Marokkaanse kinde-

008915

ren. Langzamerhand, naarmate ook in de maatschappij die segregatie plaatsvond, werd hij bij een disco geweigerd vanwege zijn kleur en uiterlijk. Het gevolg was dat hij ineens met andere vrienden omging, die in dezelfde situatie verkeerden. Deze selecties zijn gewoon slecht, want ze maken het samenleven onmogelijk.

Het is maar een klein voorbeeld, maar de impact is groot. Zo vervreemden jongeren van de samenleving. Ze worden keihards geconfronteerd met 'je hoort er niet bij'. Dat is zo destructief. Iedere wij-zij-selectie betekent dat die wij-zij uit elkaar groeien.

Het probleem is ook dat men denkt: Dat zijn buitenlandse jongeren. Maar het zijn gewoon Nederlandse jongeren, die hier zijn opgegroeid, hier naar school zijn gegaan en hier hun toekomst hebben. Dat is de gezamenlijke toekomst van Nederland. Als je dat niet ziet, blijven we in de problemen zitten.

Pluriformiteit

Kan een multiculturele samenleving gemeenschappelijke normen en waarden hebben? Ja. Zelfs voordat hier in groten getale allochtonen kwamen, had Nederland niet zo'n coherente cultuur. Binnen iedere cultuur heb je subculturen, heb je conflicterende elementen. De een stelt solidariteit centraal, de ander eigen gewin, de een zet in op het christendom, de ander op humanisme. Pluriformiteit zit, hoop ik, in iedere samenleving ingebakken. Omdat er gewoon machtsverschillen zijn, omdat er verschillende sociale klassen zijn die hun eigen normen en waarden meebrengen. Waar we het over eens moeten zijn, is dat we een aantal spelregels in Grondwet, wetten en regelgeving vastleggen. Maar dat is niet voldoende. Emancipatie, man-vrouw-verhoudingen, respect voor elkaar, dat is niet in wet- en regelgeving vastgelegd.

De opvoeding kan daar natuurlijk veel aan bijdragen. Maar er is ook de strijd. Er zijn in de Nederlandse en andere samenlevingen vrouwen die respect hebben afgedwongen. Zelfs in Nederland is vrouwenemancipatie niet vanzelfsprekend verlopen. Dat is gewoon een strijd en die strijd moeten ook de vrouwen van andere groeperingen voeren. Dat komt niet vanzelf. Daar heb je vrouwen voor nodig die voortrekkers zijn. Zij moeten ook het

debat aangaan met mannen in hun eigen gemeenschap. Als je die confrontatie niet aangaat, verandert er niets. Die mannen komen niet vanzelf. We kennen in Nederland bijvoorbeeld de discussie van arbeid en zorg in het emancipatiedebat, vrouwen gaan meer werken maar mannen zijn binnenshuis niet meer gaan werken. In de kern gaat het toch om een machtsstrijd in een man-vrouw-verhouding. Wie heeft het voor het zeggen? Wie bepaalt hoeveel kinderen er komen, wat er met de kinderen gebeurt, wie bepaalt hoe we leven, wat we gaan doen?

Dat is de kern van de confrontatie tussen mannen en vrouwen. Het is natuurlijk een machtsvraag. Het gaat erom of je die kunt beteugelen in structuren en procedures en democratische omgangsvormen. Maar ik denk niet dat er ooit een samenleving zal zijn zonder de machtsvraag.

Emancipatie van allochtone vrouwen moet zich niet verengen tot discussies over hoofddoekjes. Dat kan juist de emancipatie van vrouwen belemmeren, omdat zij gedwongen worden keuzes te maken die ze misschien helemaal niet willen of al kunnen maken. Dat is wat er dreigt te gebeuren."

008916

Farah Karima

Farah Karima (1960) is geboren in Iran en is sinds 1998 lid van de Tweede Kamer voor GroenLinks. Zij woont sinds 1989 in Nederland, na eerst in Duitsland te hebben gewoond.

Zij studeerde in Iran, Duitsland en Nederland (Groningen, beleid en bestuur van internationale organisaties).

Van 1994 tot 1998 was Farah Karimi coördinator van Aisa, een pro-

ject voor de emancipatie van zwarte, migranten- en vluchtelingen-vrouwen. Verder is zij onder meer lid van de adviescommissie ASKV/Stéunpunt Vluchtelingen.

Farah Karimi voert in de Tweede Kamer namens GroenLinks het woord op de terreinen van ontwikkelings-samenwerking, Europese zaken en het buitenlands beleid.

Als parlementslid bezocht Karimi Pakistan en Afghanistan.